

sen af en identitet, men Hansen viser, at der snarere end etablering af en trans-etnisk og post-national identitet sker det, at de politiske og sociale rettigheder marginaliseres inden for EU. Hansen øjner et (lille?) håb i sociale bevægelser eksemplificeret ved den franske strejkebølge i 1995-1996. Disse strejker rummede mange forskellige grupper og viser iflg. Hansen, hvorledes medborgerskabets sociale dimension rummer et enormt mobiliserende potentiale for fremvæksten af inklusive kollektive identiteter.

Disse kortfattede referater af to af antologiens artikler viser, hvorledes forfatterne er interesseret i at skabe debatter og se politikken i et nyt perspektiv, hvor man kombinerer analyser af statsborgerskab med diskussionen af nye politikformer lige fra sociale bevægelser over politiske forbrugere til hverdagsmagere. Tesen er, at samfundsmæssige processer som individualisering og globalisering skaber behovet for et nyt politikbegreb. Kun antydningssvis problematiseres karakteren af de to processer i enkelte artikler (blandt andet hos Thörn), og der er heller ingen enkle konklusioner om de politiske forandringer. Bogen er derfor læst som en række debatskabende inspirationer. Udkommet på Studentlitteratur må den være tænkt som en lærebog, men det er en af den slags lærebøger som vil kræve en del supplerende materiale.

Peter Gundelach
Sociologisk Institut
Københavns Universitet

Bjørn Erik Rasch, *Demokrati - ideer og organisering*, Bergen: Fagbokforlaget, 2000, 173 s., Nkr. 228,00.

En demokratisk styreform er ikke altid det bedste valg, når det gælder om at træffe beslutninger. Hensyn til faglig kompetence eller effektivitet kan for eksempel være vigtigere. Demokratiske procedurer er ikke et mål i sig selv. Men, hævder Rasch, demokratiet er et instrument, der bedre end andre kendte styringsmekanismer sikrer respekten for grundlæggende værdier som frihed og retfærdighed.

Forfatteren vælger et schumpeteriansk udgangspunkt for sin analyse. Demokratiske staters centrale kendetegn er åben konkurrence om reelle politiske magtpositioner. I kapitel 2 („Demokrati uten folkevilje“) argumenteres frygtløst mod forskellige opfattelser af demokrati som realisering af folkeviljen, der måske slet ikke findes. I stedet fremholdes Schumpeters konkurrence-demokrati som et bedre fundament. Hvis konkurrencen fungerer, vil den nemlig bidrage til at give landet den bedst mulige ledelse. Da lederne endvidere må forsvare positionerne gennem valg, vil de være tilbøjelige til at handle på måder, der ikke vækker stor folkelig modstand.

Som Rasch nævner, har vælgerne ifølge Schumpeter ikke udviklede, klare og entydige præferencer, der kan danne grundlag for en ægte folke- eller flertalsvilje. Men i nyere teori om kollektive beslutninger opfattes aktørerne, herunder

sen af en identitet, men Hansen viser, at der snarere end etablering af en trans-etnisk og post-national identitet sker det, at de politiske og sociale rettigheder marginaliseres inden for EU. Hansen øjner et (lille?) håb i sociale bevægelser eksemplificeret ved den franske strejkebølge i 1995-1996. Disse strejker rummede mange forskellige grupper og viser iflg. Hansen, hvorledes medborgerskabets sociale dimension rummer et enormt mobiliserende potentiale for fremvæksten af inklusive kollektive identiteter.

Disse kortfattede referater af to af antologiens artikler viser, hvorledes forfatterne er interesseret i at skabe debatter og se politikken i et nyt perspektiv, hvor man kombinerer analyser af statsborgerskab med diskussionen af nye politikformer lige fra sociale bevægelser over politiske forbrugere til hverdagsmagere. Tesen er, at samfundsmæssige processer som individualisering og globalisering skaber behovet for et nyt politikbegreb. Kun antydningssvis problematiseres karakteren af de to processer i enkelte artikler (blandt andet hos Thörn), og der er heller ingen enkle konklusioner om de politiske forandringer. Bogen er derfor læst som en række debatskabende inspirationer. Udkommet på Studentlitteratur må den være tænkt som en lærebog, men det er en af den slags lærebøger som vil kræve en del supplerende materiale.

Peter Gundelach
Sociologisk Institut
Københavns Universitet

Bjørn Erik Rasch, *Demokrati - ideer og organisering*, Bergen: Fagbokforlaget, 2000, 173 s., Nkr. 228,00.

En demokratisk styreform er ikke altid det bedste valg, når det gælder om at træffe beslutninger. Hensyn til faglig kompetence eller effektivitet kan for eksempel være vigtigere. Demokratiske procedurer er ikke et mål i sig selv. Men, hævder Rasch, demokratiet er et instrument, der bedre end andre kendte styringsmekanismer sikrer respekten for grundlæggende værdier som frihed og retfærdighed.

Forfatteren vælger et schumpeteriansk udgangspunkt for sin analyse. Demokratiske staters centrale kendetegn er åben konkurrence om reelle politiske magtpositioner. I kapitel 2 („Demokrati uten folkevilje“) argumenteres frygtløst mod forskellige opfattelser af demokrati som realisering af folkeviljen, der måske slet ikke findes. I stedet fremholdes Schumpeters konkurrence-demokrati som et bedre fundament. Hvis konkurrencen fungerer, vil den nemlig bidrage til at give landet den bedst mulige ledelse. Da lederne endvidere må forsvare positionerne gennem valg, vil de være tilbøjelige til at handle på måder, der ikke vækker stor folkelig modstand.

Som Rasch nævner, har vælgerne ifølge Schumpeter ikke udviklede, klare og entydige præferencer, der kan danne grundlag for en ægte folke- eller flertalsvilje. Men i nyere teori om kollektive beslutninger opfattes aktørerne, herunder

vælgerne, som værende rationelle. Til gengæld påvises problemer med aggregering af præferencer. Derfor er der fortsat ingen folkevilje at bygge på i mange tilfælde. Meget elegant slutter kapitel 2 med påpeging af, at beslutningsteorien på sin vis forstærker det svageste led i Schumpeters argumentationskæde.

I kapitel 3 („Flertallsdemokrati“) fortsættes netop med en kompetent gennemgang af relevante hovedpointer i rationel social choice teori. Så længe der kun er et egentligt alternativ (to muligheder) at tage stilling til, opstår ikke store problemer med flertalsafgørelser. Men i de mere realistiske situationer, der rummer tre eller flere valgmuligheder, tårner problemerne sig op. Rasch fortæller de kendte historier, som er meget velanbragte i sammenhængen, om muligheder for cykliske flertal, om beslutningers afhængighed af de anvendte procedurer og om incitamentet til taktisk stemmeafgivning. Vi kan ikke uden videre regne med, at der er en folke- eller flertalsvilje med basis i individuelle præferencer. Rasch er opmærksom på et muligt problem for konkurrence-demokratiet, der følger heraf: Kan valg overhovedet have en disciplinerende effekt på politikere, hvis brugen af vælgerenes „vetoret“ ikke har direkte forbindelse med (ændringer i) vælgerpræferencer? En betydelig grad af vilkårlighed synes at være mulig.

Et centralt spørgsmål bliver herefter: Hvilke konkrete ordninger er alt i alt mest tilfredsstillende i et (konkurrence)demokratisk perspektiv? Det søges besvaret i to omgange. Kapitel 4 („Det repræsentative demokratiets dilemma“) understreger først, at et moderne demokrati nødvendigvis må være indirekte. Et repræsentativt demokrati står imidlertid over for store udfordringer. Velkendt er således frygten for flertalstyranni. Men ifølge Rasch foranlediger en repræsentativ styreform måske først og fremmest en risiko for mindretalstyranni, dvs. repræsentanternes herredømme over de repræsenterede. For at belyse sidstnævnte dilemma (nødvendigheden af repræsentation versus risiko for elite-dominans) refereres hovedsynspunkter fra den generelle principal-agent teori. Kort sagt drejer det sig om behovet for delegation, om risikoen for agent-problemer samt om mulige løsninger på disse problemer. Formålet er blot at få en første overordnet forståelse af problemernes karakter og ideer til, hvorledes problemerne kan modvirkes, ikke at udlede eller teste hypoteser.

Kapitel 5 („Demokratisk institusjonsutforming“) går mere konkret til værks med analyser af den institutionelle variation i eksisterende demokratiske ordninger. Rasch har ret i, at institutionelle spørgsmål blev stedmoderligt behandlet af Schumpeter og tidlige rational choice teoretikere, som for eksempel Downs. Kapitel 5 er det mest omfangsrige kapitel i bogen. Alle vest-, central- og østeuropæiske lande indgår i fremstillingen (bortset fra de allermindste). Der fokuseres på seks institutionelle variable (med tilhørende underkategorier), nemlig statsform (enhedsstat, forbundsstat), valgsystem (flertalsvalg, blandet, forholdstalsvalg), kammerstruktur (et kammer, to kamre), regeringsform (parlamentarisme, semi-præsidentialisme, præsidentialisme), direkte demokrati (folkeinitiativ, referendum, tilbagekaldelsesret, primærvalg), forvaltningssystem (ansvarligt bureaukrati, spoils system).

Som denne opregning antyder, præsenteres læseren for en meget stor variation i de konkrete valg af institutionelle ordninger. Ikke helt overraskende er variatio-

nen øget med kommunismens fald (for eksempel flere semi-præsidentielle regimer og flere blandede valgsystemer). De forskellige ordningers egenskaber og funktioner kommenteres indsigtfuldt og med godt overblik i den løbende fremstilling. Den overordnede konklusion er, at schumpeterianske ideer om konkurrence-demokrati ikke entydigt peger i bestemte retninger rent institutionelt.

I det korte afslutningskapitel („Folkestyrets begrænsninger“) peges blandt andet på to udfordringer til det repræsentative demokrati. Den ene udfordring er det ovenfor (vedrørende kapitel 3) nævnte ansvarligheds- eller disciplineringsproblem. Et svar kunne være benyttelse af pluralitetsvalg, der kan fabricere styringsdygtige flertal. Det ville både tydeliggøre det politiske ansvar og gøre flertallet meget følsomt over for vælgerflugt. Den anden udfordring er at få bedre indsigt i den demokratiske deliberations muligheder og begrænsninger. Flere steder i bogen har Rasch tilkendegivet en vis skepsis over for tanken om deliberativt demokrati. Men han fremhæver, at deliberation nødvendigvis må præge konkurrence-demokratiet i et eller andet omfang. I bogens sidste afsnit synes han at tilkendegive en opfattelse gående ud på, at problemerne med rationel deliberation vil være akkurat lige så store, som problemerne med aggregering af præferencer. Det er en snild måde at spille bolden tilbage på.

Bogen er en udmærket introduktion til rationalistisk inspireret analyse af politiske systemers demokratiske organisering. Den giver gode smagsprøver på teorier om demokrati, om social choice teori, om principal-agent teori og om konkrete institutionelle/konstitutionelle analyser. Kapitlerne 2 til 5 kan formentlig godt læses med udbytte uafhængigt af hinanden, selv om de er bundet sammen af et indlednings- og afslutningskapitel samt en del krydshenvisninger. Det er også en styrke, at hele Europa indgår i fremstillingen af de faktisk forekommende demokratiske ordninger. Bogen indeholder (ss. 145-173) udover teksten ret udførlige litteraturhenvisninger, et navnerregister og et stikordsregister. Endelig skal nævnes, at Rasch mange steder i bogen, også i noter, fører en ganske interessant og underholdende diskussion med forfattere, han ikke nødvendigvis er helt enig med.

Erik Damgaard
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet